

Milica M. Inosavljević Vučetić

milicainosavljevic@gmail.com

Katarina A. Krstić

kacakrstic@hotmail.com

Univerzitet u Beogradu

Filološki fakultet

Katedra za iberijske studije

Beograd

UDK 37.026:811.134.1

Stručni rad

10.19090/mv.2016.7.481-497

ANALIZA KULTURNIH SADRŽAJA U UDŽBENIKU KATALONSKOG JEZIKA *BÀSIC 1*

APSTRAKT

Školske 2005/2006. godine Filološki fakultet potpisao je sporazum o saradnji sa Institutom Ramon Ljul iz Barselone, tako da je uvedena nastava katalonskog jezika. Počev od školske 2007/2008. godine, katalonski jezik postaje izborni strani jezik za sve studijske programe Filološkog fakulteta. Radi poboljšanja kvaliteta nastave istog, postavili smo za cilj pravljenje novog udžbenika za studente I godine katalonskog jezika (P1). Udžbenik bi, kao najklasičnije sredstvo u nastavi, trebalo da bude baziran na interkulturološkom pristupu i da na odgovarajući način, verodostojno predstavi kulturnu stvarnost, društvo, običaje, način života i ponašanja maternjih govornika katalonskog jezika. Radi potreba izrade novog udžbenika analiziramo kulturne sadržaje u udžbeniku *BÀSIC 1* grupe autora izdavačke kuće *Castellnou Edicions* u Barseloni.

Ključne reči: analiza udžbenika, katalonski jezik, kultura, interkulturološki pristup, interkulturalna kompetencija.

THE ANALYSIS OF CULTURAL CONTENTS IN THE CATALAN LANGUAGE TEXTBOOK *BÀSIC 1*

ABSTRACT

During the academic year 2005/06 the Faculty of Philology of the University of Belgrade signed a cooperation agreement with the Institute Ramon Llull from Barcelona in order to introduce the Catalan language classes. Starting from the school year 2007/08, the Catalan

became an elective foreign language for all study programs of the Faculty of Philology in Belgrade. In order to improve the quality of teaching, we have set the goal of creating a new textbook for students of the first year of the Catalan language. The textbook, as a classic educational tool, should be based on the intercultural approach and, in an appropriate manner; it should present authentic cultural reality, society, customs, and the way of life and behavior of the native speakers of the Catalan language. For the purposes of developing a new textbook, we have been analyzing the cultural contents in *BASIC 1*, a textbook written by the group of authors from *Castellnou Edicions* publishing house in Barcelona.

Key words: textbook analysis, Catalan language, culture, intercultural approach, intercultural competence.

1. UVOD

U savremenoj metodološkoj praksi postoji sve veća tendencija da se učenje stranog jezika, u ovom konkretnom slučaju katalonskog, sagleda kroz jednu novu perspektivu sa akcentom na komunikativni pristup u nastavi. Kako poznavanje isključivo formalnih aspekata stranog jezika ne garantuje uspešnu komunikaciju, neophodno je da učenici istovremeno usvajaju i kulturne obrasce, običaje i navike date jezičke zajednice, da kritički promisle ciljnu kulturu i pokažu razumevanje iste u okviru konkretnih govornih situacija. Komunikacija između osoba koje koriste isti lingvistički kod, ali različite simbole, ne bi bila uspešna i dovela bi do nesporazuma ili nerazumevanja poruke (Krstić 2012: 205). Ranko Bugarski ističe bitnu razliku po kojoj se nastava stranih jezika u velikoj meri razlikuje od nastave ostalih predmeta u školi. Naime, dok se drugi predmeti zasnivaju na kulturi učenika, jedino strani jezici uvode perspektivu druge kulture, koja nije učenikova i čije elemente on tek treba da usvoji. Cilj nastave stranih jezika nije savlađivanje novih informacija koje su deo vlastite kulture, već usvajanje simboličnih sistema i referentnih okvira jedne drugačije etnojezičke zajednice (Bugarski 2008: 42).

U cilju poboljšanja kvaliteta nastave katalonskog kao izbornog jezika na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu, u toku je rad na projektu pravljenja novog udžbenika za studente I godine (P1). Radi potreba izrade udžbenika, baziranog upravo na interkulturološkom pristupu, u ovom radu ćemo se potruditi da analiziramo i vrednujemo kulturne sadržaje u aktuelnom udžbeniku *BASIC 1* grupe autora izdavačke kuće *Castellnou Edicions* u Barseloni.

2. INTERKULTUROLOŠKI PRISTUP I INTERKULTURNA KOMPETENCIJA U NASTAVI STRANIH JEZIKA

Nastava kulture stranog jezika razvija sposobnost učenika za kritičko razmišljanje kako o svojoj kulturi tako i o ishodišnoj, ciljnoj kulturi. Ideja o upoznavanju sopstvene kulture kroz učenje strane u osnovi je interkulturološkog pristupa u učenju stranog jezika. Empirijska znanja o svetu koja poseduje svaki pojedinac omogućavaju mu da se snađe u bilo kojoj situaciji (na primer: kada pruža ruku, a kada se pozdravlja sa dva poljupca; kada ostavlja bakšiš i o kojoj sumi je reč; kako treba da prihvati, a kako da odbije neki poziv; kada treba da se šali, a kada da govori ozbiljno, itd.). Prema Krstić (2012: 208) ova znanja mogu se izraziti rečima ili gestovima koje je svaki pojedinac usvojio tokom perioda socijalizacije i predstavljaju sastavni deo njegove kulture. Učeći strani jezik, učenik se susreće sa kvalitativno drugačijim vrednostima i normama od onih koje je usvojio u svojoj kulturi i do tada smatrao prirodnim i normalnim. Sistem vrednosti koji je doživljavao kao univerzalan, jer pripada njegovoj kulturi, postaje relativan i različit u zavisnosti od geografske širine i dužine na kojoj se nalazi jezička zajednica ciljnog, ishodišnog jezika koji uči. Interkulturna kompetencija predstavlja upravo analizu i vrednovanje sopstvene kulture i prihvatanje tuđe kulture kao ravnopravne, validne i relevantne, iako drugačije.

U toku procesa razvijanja sposobnosti efikasne komunikacije sa pripadnicima različitih kultura, treba imati u vidu izvesne faktore koji ga otežavaju ili onemogućavaju. Prema Alonsu Kortesu Frandehasu (Alonso-Cortés Frandejas 2002: 40) ti faktori su sledeći:

- stereotipi – skup karakteristika o određenoj grupi ljudi koji u velikoj meri dovode do uprošćavanja realnosti;
- predrasude ili sudovi koje unapred imamo o drugoj osobi ili grupi, bili oni pozitivni ili negativni;
- etnocentrizam ili verovanje u superiornost jedne kulture nad drugom.

U cilju prevazilaženja ovih prepreka, u evropskim zemljama sprovodi se interkulturno obrazovanje sa ciljem da dovede do priznavanja sličnosti i razlika među kulturama i do njihovog pozitivnog vrednovanja. Na osnovu dokumenta Saveta Evrope (*Education Pack: 47–49*) interkulturno obrazovanje se sastoji iz sledećih etapa:

1. Razmišljanje o tome kako mi izgledamo drugima: zasniva se na tome da razmislimo o nama, našoj kulturnoj i socijalnoj stvarnosti, o njenim pozitivnim i negativnim aspektima. Neophodno je da

identifikujemo predrasude i stereotipe koje imamo prema drugim kulturama i one koje druge kulture imaju prema našoj;

2. Razumevanje sveta u kojem živimo, odnosno pojava kao što su globalizacija, međusobni odnosi i međusobna zavisnost, ekonomski sistemi na kojima se zasnivaju različita društva, posledice emigracija i marginalizacija... U ovom slučaju akcenat je na važnosti odnosa među različitim kulturama;
3. Upoznavanje i razumevanje druge kulture različite od vlastite: upoznavanje kojem se teži nije površno i „turističko“, već najdublje moguće koje pobeđuje „strah od nepoznatog“;
4. Pozitivan stav prema nepoznatom;
5. Insistiranje na pozitivnim stavovima, vrednostima i ponašanjima.

Sve etape interkulturalnog obrazovanja zasnivaju se na prihvatanju određenih vrednosti kao što su ljudska prava, aktivna tolerancija, poštovanje, mirno rešavanje konflikata i solidarnost.

Razvijena interkulturalna i komunikativna kompetencija omogućila bi učeniku ulogu posrednika između dve kulture i primenu stranog jezika koji uči na pravi način u komunikaciji sa drugima kojima je taj jezik maternji. Komunikaciju dakle ne određuje samo teorijsko poznavanje kulture strane zemlje, već način na koji učenik doživljava, razume i koristi stranu kulturu u interakciji sa drugima. Interkulturalološki pristup zasniva se na poređenju dve kulture, ali presudan faktor koji omogućava uspešnu komunikaciju je ipak, lični stav učenika (Vujović 2004: 17). Prema mišljenju ove autorke pozitivan stav učenika dovodi do uklanjanja prepreka, uočavanja stereotipa prisutnih u obe kulture, kao i do razvijanja sposobnosti analiziranja izvora stereotipa koji postoje u njegovoj kulturi, budući da oni više govore o kulturi koja ih stvara nego o kulturi koja se želi upoznati.

3. KLASIFIKACIJA KULTURNIH SADRŽAJA

Podelu, koja najviše odgovara cilju ovog rada, uspostavile su Mikel Lurdes i Neus Sans (Lourdes and Sans 2004: 4), izvorne govornice nama ciljnog jezika i pripadnice katalonske kulture, iskusne u integrisanju iste u didaktičke materijale za učenje katalonskog kao stranog jezika. Kulturni sadržaji klasifikovani su na osnovu njihova tri, za nas relevantna značenja:

1. kulturu kao odraz naučnih i umetničkih postignuća (odnosno na materijalnu kulturu ili civilizaciju);
2. kulturu kao način života;
3. kulturu kao odraz jezičkih specifičnosti pojedinih društvenih grupa.

Krstić smatra da kultura kao način života predstavlja centralni i najvažniji deo ove podele. Ona se prvenstveno odnosi na empirijska znanja koja izvorni govornici nekog jezika poseduju i koja im omogućavaju da budu uspešni akteri u datim komunikativnim situacijama. Samo ako poseduju ova znanja članovi te zajednice će moći da sa kulturnog ili socijalnog stanovišta identifikuju sagovornika i da mu se lingvistički prilagode (na primer, da prepoznaju različite registre govora), kao i da se prilagode materijalnoj kulturi ciljnog, ishodišnog jezika, koja bi se, recimo, ogledala u sposobnosti da čitamo i razumemo nadrealističnu pesmu ili viteški roman¹ (Krstić 2012: 206).

Po našem mišljenju, za primenu u nastavi najvažnija je kultura kao način života. Ta znanja bi učenicima omogućila da razumeju ono što se dešava u Kataloniji (da je, na primer, u Kataloniji, ali i na čitavoj teritoriji Iberijskog poluostrva, utorak, a ne petak 13. baksuzan dan, da je koncept zbijanja šala 1. aprila u potpunosti nepoznat, da je ophođenje na „ti“ sastavni deo akademskog diskursa, da su psovke uobičajeni deo svakodnevnog govora, čak i među decom, i slično), da poseduju osnovna znanja o svakodnevnim radnjama (da se obično ruča između dva i tri popodne, a večera veoma kasno, da je odnos prema vremenu veoma fleksibilan, kašnjenje uobičajeno, itd.) (*idem.*: 206).

4. NEVERBALNA KOMUNIKACIJA I KULTURA

Budući da čini sastavni deo kulture svakog naroda neophodno je da neverbalna komunikacija bude uključena u nastavu stranih jezika. To potvrđuje i podatak koji navodi Marta Garsija Garsija (García García 2002: 138), da se u govoru samo 35% poruke prenosi rečima, dok se preostalih 65% izražava pokretima tela, gestovima, pogledom i dodirom. Prema Sestero Manseri (Cestero Mancera 1998: 11) četiri osnovna sistema neverbalne komunikacije, relevantna za nastavu stranih jezika su:

1. parajezik (boja i ton glasa, pauze i značajna tišina ili uzvici koji dopunjavaju značenje verbalne poruke);
2. kinetika (gestovi, pokreti tela, facijalna ekspresija, pogled, dodir);
3. proksemija (shvatanje i korišćenje ličnog prostora);
4. kronemija (shvatanje i organizacija vremena).

¹ Viteški roman je tradicionalni iberijski književni žanr. „Tirant Beli“ (*Tirant lo Blanc*) katalonskog pisca Žuanot Martorelja (Joanot Martorell), napisan oko 1490. godine, među prvim je delima moderne evropske književnosti.

Parajezik i kinetika zajedno sa sistemom verbalne komunikacije čine osnovu i sastavni deo komunikacije, dok proksemija i kronemija modifikuju ili pojačavaju značenje verbalne poruke pružajući informaciju o kulturi određenog društva, pa se stoga nazivaju i kulturnim sistemima neverbalne komunikacije.

5. NAČINI PREDSTAVLJANJA KULTURNIH SADRŽAJA U UDŽBENICIMA STRANIH JEZIKA

Kulturni sadržaji mogu biti predstavljeni u udžbenicima na sledeće načine (Krstić 2012: 209):

- kao odsustvo kulturnih sadržaja: udžbenik je fokusiran na usvajanje formalnih aspekata ciljnog jezika. Budući da ih je nemoguće izbeći u potpunosti, kulturni sadržaji se ipak pojavljuju;
- kultura – predstavljena kao dodatak jezičkoj građi: kulturni sadržaji su obrađeni u posebnim odeljcima, na kraju nastavnih jedinica, lekcija ili tematskih blokova. Kultura koja je predstavljena kao dodatak uglavnom se zasniva na materijalnoj kulturi ili civilizaciji, imajući u vidu da je taj tip kulture najlakše predstaviti učenicima van konteksta;
- kultura – integrisana sa ostalom jezičkom građom: kulturni sadržaji su prisutni u svim delovima lekcije. Direktno ili indirektno, gramatika je data u kontekstu adekvatne upotrebe u datim komunikativnim situacijama. Učenik istovremeno uči da se formalno pravilno izražava, ali takođe i da se ponaša u skladu sa kulturnim očekivanjima maternjih govornika. Gonsales Kasado smatra da autori svakog udžbenika mogu da predstave učenicima kulturne sadržaje na dva načina, putem eksplicitne ili implicitne informacije o kulturi (González Casado 2002: 66).

Eksplicitna informacija podrazumeva da se učenicima neposredno skreće pažnja da će saznati nešto novo o (npr.) katalonskoj kulturi što do tada, verovatno, nisu znali. Dakle, autori udžbenika svesno prenose informacije o kulturi učenicima motivišući ih da iste uporede sa tipičnim načinom ponašanja u svojoj zemlji.

Prema Gonsales Kasadu implicitna informacija može se javiti u udžbeniku na dva načina. Autor udžbenika nesvesno pruža informaciju o kulturi ili je svesno prenosi sa ciljem da ona bude implicitna (*idem.*: 66).

Izostavljanje podataka takođe je način putem koga se pruža nesvesna implicitna informacija (Krstić 2012: 210). Na primer, odsustvo bilo kakvih

podataka koji bi se odnosili na edukativni sistem u Kataloniji, raspored časova, predmete, sistem ocenjivanja, smene u nastavi, trajanje raspusta, prirodno navodi na zaključak da je katalonski edukativni sistem isti kao i srpski, iako se oni razlikuju u velikoj meri.

S druge strane, autor udžbenika može s namerom prenositi informaciju o kulturi, ne obavestivši učenike prethodno o tome. U tom slučaju informacija o kulturi se pojavljuje u tekstu i vežbanjima, integrisana, zajedno sa drugim sadržajima (*idem.*: 210).

Imajući u vidu ranije pomenutu podelu kulturnih sadržaja koju su uspostavile Lurdes Mikel i Neus Sans, napravljena je dalja podela unutar svakog tipa kulture (materijalne, kulture kao način života i kulture koja odražava lingvističke specifičnosti pojedinih društvenih grupa). U nastojanju da preciznije odredimo kulturne sadržaje u udžbeniku katalonskog jezika *BÁSIC 1* koje ćemo analizirati u daljem radu, upotpunićemo datu podelu. Obratićemo posebnu pažnju na prisustvo znakova neverbalne komunikacije u svakoj od navedenih oblasti podele. Utvrdićemo, takođe, da li se udžbenici baziraju na interkulturnom pristupu.

1. Materijalna kultura se prema Lurdes Mikel i Neus Sans (Lourdes and Sans 2004: 4) može javiti u udžbeniku u sledećim oblastima:
 - Umetnost i književnost: u ovo područje ubrajaju se svi sadržaji u udžbeniku koji su povezani sa književnošću, nezavisno od žanra, bilo da nas informišu o autorima ili o njihovim delima. Zatim, svi sadržaji koji se odnose na slikarstvo, skulpturu, arhitekturu, pozorište, film, muziku i folklor;
 - Politika: ovoj oblasti pripadaju svi sadržaji koji se odnose na predstavljanje političkog sistema u Kataloniji;
 - Istorija: istorijski događaji, datumi i bitne istorijske ličnosti;
 - Geografija: opisi geografskih i klimatskih osobenosti Katalonije.
2. Kultura u smislu načina života može biti prisutna u sledećim oblastima (Krstić 2012: 211)²:
 - Društveni odnosi: ova oblast odnosi se na porodicu, porodične odnose, odnose među prijateljima, u učionici (aktuelna tema: vršnjačko nasilje), odnose među kolegama na poslu;
 - Socioekonomska oblast: radna mesta i profesije, (aktuelne teme: nezaposlenost, rodna osetljivost – razlike između muškaraca i žena

2 Katarina Krstić je preuzela podelu kulturnih sadržaja od Lurdes Mikel i Neus Sans pri analizi udžbenika *Gente* za učenje španskog kao stranog jezika, izdavačke kuće *Difusión* u Barseloni.

u odnosu na uslove rada u lični dohodak) uslužni sektor (bankarstvo, turizam, hotelijerstvo, saobraćaj);

- Društvena oblast: npr. obrazovni sistem, zdravlje, religija, tradicija, običaji;
 - Slobodno vreme: praćenje mode, sportske aktivnosti, priprema jela; masovni mediji: radio, televizija, internet, štampa, reklame.
3. Kultura kao odraz jezičkih specifičnosti pojedinih društvenih grupa.

Javlja se kao dijalekatska osobenost, s jedne strane, ili sociolekatska (žargon, skraćenice koje koriste mladi u toku pisanja SMS poruka ili na četu...), s druge. Uzimajući u obzir da žargon pored terminologije, karakteristične za neku struku ili uzrast, u velikoj meri sadrži psovke i vulgarne reči, malo je verovatno da će se ti primeri pojaviti u udžbeniku, najklasičnijem nastavnom sredstvu. Žargon je, takođe, podložan menjanju i „starenju“, te ga je s toga teško uneti u bilo koji udžbenik bez rizika da će ti izrazi veoma brzo biti zamenjeni novima. Međutim, skraćenice koje se koriste u načinima komunikacije poput četa ili SMS poruka jako su značajne učenicima u savremenoj eri tehnike i tehnologije. Uvodeći ih u nastavu, nastavnik motiviše učenike da stupe u kontakt sa maternjim govornicima ciljnog jezika putem interneta. Krstić takođe smatra da bi udžbenik trebalo da objasni ovaj fenomen skraćivanja govora, kao i da ponudi internet-sajtove na kojima bi učenici sami mogli da ga praktikuju (*idem.*: 212).

6. ANALIZA KULTURNIH SADRŽAJA U UDŽBENIKU KATALONSKOG JEZIKA BÀSIC 1-

Udžbenik *BÀSIC 1* grupe autora³ izdavačke kuće *Castellnou Edicions* u Barceloni usklađen je sa Evropskim okvirom za strane jezike, što podrazumeva komunikativni metod, nivo znanja A1 katalonskog jezika kao konačni ishod učenja i aktivnosti koje mogu biti uključene u Evropski portfolio za jezike. Zasnovan je na učenju putem rešavanja zadataka, koje se bazira na upotrebi formalnih aspekata jezika na adekvatan način u komunikativnoj situaciji realizovanoj u učionici, nastaloj po ugledu na realne situacije koje se odvijaju u svakodnevnom životu izvornih govornika. Ovaj pristup omogućava povezivanje formalnih aspekata jezika sa njihovom upotrebom i na najbolji način doprinosi razvoju komunikativne kompetencije. Pristup učenju putem rešavanja zadataka karakteriše i neophodnost interakcije i kooperacije među učenicima, koji

3 Maria Jesús Clua, Montserrat Crous, Roser Garcia, Eugènia Garijo, Maite Gironès, Nuria Pujol, Mònica Sendra, Rosa Carme Sòria;

koriste sva naučena lingvistička znanja, kao i saznanja o kulturi sa ciljem da se postigne uspešno rešavanje postavljenog zadatka. Imajući u vidu da učenici na ovaj način vežbaju ponašanje u realnoj komunikativnoj situaciji oni moraju da koriste i verbalne i neverbalne znake u komunikaciji. Udžbenik se sastoji iz osam nastavnih jedinica baziranih na svakodnevnim situacijama. Svaka od njih podeljena je na pet delova:

- Šta ćemo naučiti? Prikaz ciljeva koje treba da dostignemo.
- Dosadašnje aktivnosti – obično ludičkog karaktera koje su od koristi pri prvom kontaktu sa temom koja se predlaže. Povezivanje prethodno savladanog gradiva sa novom nastavnom jedinicom.
- Zadaci – aktivnosti kojima se vežba govorno izražavanje u okviru realnog konteksta.
- Vežbanja – obuhvataju leksiku i gramatičke sadržaje.
- Šta sam naučio? – rezime gde ćemo pronaći sve sadržaje obrađivane tokom jedinice.

Prilog udžbeniku je CD. Nedostaju radna sveska, rečnik i transkript svih audio-priloga koji su namenjeni razvijanju veštine slušanja.

Na osnovu analize kulturnih sadržaja u udžbeniku *BÁSIC I⁴* zaključili smo da su prisutna dva tipa kulture: materijalna kultura i kultura kao način života.

Materijalna kultura je u udžbeniku *BÁSIC I* zastupljena u sledećim oblastima:

1. geografija (zemlje u kojima se govori katalonski⁵, opštine u Kataloniji sa mapama i opisima gradova i spomenika kulture...);
2. istorija (grad Taragona – istorijski podaci koji se odnose na zaštitu spomenika kulture od strane UNESKA);
3. umetnost i književnost (biografija muzičara Pau Kasalsa, tekst pesme *BON DIA* rok sastava *ELS PETS* i upoznavanje sa stvaralaštvom katalonskog kantautora Žaume Sisa...);

Političko uređenje Katalonije i Španije uopšte, nije pomenuto u udžbeniku. To dalje implicira da je učeniku ostavljen prostor da po automatizmu pretpostavi da je politički sistem tamo identičan kao kod nas, u Srbiji.

Kultura u smislu načina života zastupljena je u većoj meri, što govori da su i autori udžbenika bili svesni njene važnosti u nastavi stranih jezika. Ona se javlja u različitim oblastima, kroz prikaz običaja, proslava i načina ponašanja u

4 Tabelarni prikaz – DODATAK I;

5 **LOS PAISOS CATALANS* : Španija, Francuska, Andora i Italija.

određenim situacijama, putem opisa navika i mišljenja Katalonaca o različitim sferama života, kroz predstavljanje gastronomije, masovnih medija, odnosa u porodici i među prijateljima, kao i putem tekstova koji ističu važnost učenja o kulturi strane zemlje u okviru nastave stranog jezika.

Kultura u smislu načina života u udžbeniku *BASIC 1* zastupljena je u sledećim oblastima:

1. društveni odnosi (već u prvoj lekciji *Fem amics* učenici na osnovu slika i audio-dijaloga mogu da nauče kako se Katalonci pozdravljaju u neformalnim situacijama, koji se pokloni obično donose, tipične gestove, predviđeno vreme za obroke, način pozdravljanja pri odlasku...);
2. društvena oblast (opisani su običaji prilikom proslava i praznika; učenici takođe dobijaju informacije o imenima i prezimenima u Kataloniji, kao i o različitim akcentima pri izgovoru katalonskog jezika unutar *LOS PAISOS CATALANS*);
3. socioekonomska oblast (prikazana je putem primera radnih biografija, informacijama o profesijama, radnim mestima i oglasima za posao... Takođe, ovoj oblasti pripadaju i tekstovi o rezervaciji hotela u Andori, podaci o radnom vremenu nekih objekata, naručivanju hrane u supermarketu putem telefona, rezervaciji avionske karte, kao i ilustracije tipičnih kuća i stanova u gradu i selu);
4. slobodne aktivnosti (predstavljani su podaci o tipičnim katalonskim jelima. U okviru ove oblasti učenicima su dati tekstovi koji govore o načinu provođenja slobodnog vremena Katalonaca različitih generacija);

Pretpostavljamo da zbog nivoa znanja A1 katalonskog jezika kao konačnog ishoda učenja, kultura kao odraz jezičkih specifičnosti nije predstavljena u udžbeniku. Autori su verovatno smatrali da bi informacije o žargonu i sociolektima uopšte, skraćeno koje koriste mladi u toku pisanja SMS poruka ili na četu zbunile polaznika na ovom nivou znanja katalonskog jezika. Ipak, nedostatak je kompenzovan CD-om, datim kao prilog na kojem su snimljeni zvučni tekstovi koji odgovaraju aktivnostima u udžbeniku, kao što su razgovori među prijateljima, intervjui na radiju, razgovori sa nepoznatima, itd. Ove dijaloge karakteriše upotreba različitih registara, standardni katalonski izgovor, ali i akcenti i reči koji pripadaju ostalim varijetetima katalonskog jezika, bilo u Andori, Sardiniji, jugu Francuske ili u samoj Kataloniji (Barseloni, Balearskim ostrvima, Ljeidi...). U cilju da ovi zvučni zapisi budu što autentičniji u pozadini se često čuju buka i šumovi karakteristični za situacije u kojima se odvijaju

dijalozi. Na CD-u su razgovori prikazani na realan način putem ponavljanja, uzvika, nezavršenih rečenica. Prisutan je u velikoj meri i raznovrstan rečnik koji uključuje i izraze karakteristične za usmeni govor, različite registre koji odgovaraju različitim govornim situacijama.

Iz svega gore navedenog zaključujemo da je generalni stav autora užbenika *BASIC 1* povodom integrisanja sistema neverbalne komunikacije u nastavne jedinice taj da proces treba započeti još od najosnovnijeg nivoa učenja, da bi se od samog početka izbeglo ponašanje učenika po analogiji sa maternjom kulturom. Na tom nivou uči se o načinu pozdravljanja u formalnim i neformalnim situacijama (dva poljupca u obraz u neformalnim situacijama, pružanje ruke u formalnim, kao i različiti gestovi podizanja ruku i parajezički znaci kao što su na primer *Ey, Eeh, Chss* koji se mogu koristiti kao pozdravi u prolazu). Međutim, broj vežbi u udžbeniku koje imaju za cilj upoznavanje sa karakteristikama neverbalne komunikacije Katalonaca je mali. Mogu se naći primeri pojedinih gestova, ali oni su uglavnom univerzalnog karaktera. Što se tiče proksemije, napomenuto je samo da se blizak kontakt sa sagovornikom podrazumeva i da ovakav način komunikacije može biti vrlo problematičan u interakciji katalonske kulture sa kulturama severne Evrope ili severnoameričkom, koje podrazumevaju veću distancu u toku razgovora. Iznenađujuće, ali kronemija je najzastupljeniji element neverbalne komunikacije, integrisan u udžbenik. Date su informacije o odnosu maternjih govornika katalonskog jezika prema tačnosti ili kašnjenju, zatim o trajanju društvenih okupljanja (poseta, poslovnih intervju), kao i o realizaciji raznih aktivnosti u toku dana (doručak, ručak, večera, popodnevni odmor, izlasci, odlazak na spavanje...).

Udžbenik je zasnovan na interkulturološkom pristupu i već od prve lekcije početnog nivoa učenici se podstiču na razmišljanje o kulturnim razlikama i važnosti poznavanja vlastite kulture zarad boljeg razumevanja drugih kultura. *BASIC 1* navodi učenika na razmišljanje i otkrivanje kulturnih različitosti, kao i stvaranje odnosa prema drugim kulturama bez stereotipa i predrasuda.

7. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Upravo se na kulturi zasniva funkcionalna upotreba jezika, koja je, kako smo zaključili, u komunikaciji, u najmanju ruku podjednako značajna kao i poznavanje formalnih aspekata. Fonetske, fonološke, morfološke ili sintaksičke greške neće sprečiti maternjeg govornika da razume poruku, dok će se komunikacija prekinuti ako se zanemare važna kulturološka pravila, obično

povezana sa poljima leksike i semantike. Stoga je značaj kulture u nastavi stranih jezika nepobitan.

Udžbenik *BÁSIC 1* koji se koristi na Filološkom fakultetu u Beogradu u velikoj meri je prilagođen modernim tendencijama u nastavi katalonskog jezika. Zasnovan je na interkulturološkom pristupu. Relevantni kulturni sadržaji dati su u adekvatnom situacionom kontekstu i integrisani su sa ostalom jezičkom građom već od prve lekcije. Ovaj udžbenik takođe insistira na aktivnom pristupu učenika u nastavi putem izrade plakata i projekata, učestvovanju u debatama i teatralnim reprezentacijama pojedinih komunikativnih situacija. Međutim, ima svojih propusta, kao što su: odsustvo kulture kao odraza jezičkih specifičnosti, idioma i izreka koji se nalaze u čestoj upotrebi; osim toga, tekstovi o svakodnevnom životu preopterećeni su statističkim podacima; odsustvo informacija o školskom sistemu, mladim ljudima, poznatim ličnostima i sportu.

Učenici se u okviru nastave kulture, takođe moraju upoznati i sa sistemom neverbalne komunikacije, koji se znatno razlikuje u svakoj zemlji. Kinetika i parajezik će im omogućiti da upotpune svoja znanja o jeziku i njegovoj upotrebi, dok će na osnovu znanja o proksemiji i kronemiji moći da shvate i pravilno tumače tuđe ponašanje (očekivana udaljenost među govornicima, odnos prema vremenu i kašnjenju, vreme obroka u toku dana, vreme izlazaka, dužina trajanja poseta...). U toku nastave koja bi insistirala na ovom pristupu, učenici će uviditi da kulturološka pravila njihove zemlje nisu univerzalna i da pored učenja katalonskog jezika, oni moraju da nauče i kulturne obrasce katalonskih zemalja. Razmišljanje o kulturnim razlikama će učenicima omogućiti da bolje razumeju i svoju kulturu, da identifikuju stereotipe i predrasude koje u njoj postoje prema određenim narodima, kao i da razmisle o svojim ličnim stavovima i ponašanju prema drugima.

Analizom kulturnih sadržaja u udžbeniku *BÁSIC 1* došli smo do zaključka da bi savremeni udžbenik katalonskog kao stranog jezika trebalo da bude baziran upravo na interkulturološkom pristupu i da na odgovarajući način, verodostojno predstavi kulturnu stvarnost, društvo, običaje, način života i ponašanja maternjih govornika tog jezika.

Prema Katarini Krstić (2012: 209) udžbenik bilo kog stranog jezika bi trebalo da zadovolji sledeće zahteve:

- da sadrži aktivnosti koje omogućavaju analize kulturnih sadržaja, na osnovu kojih bi učenici uspevali da se snađu u konkretnim komunikativnim situacijama. U tom cilju je neophodno da sadrži i dodatna objašnjenja o registrima koji su prikladni u istim komunikativnim situacijama, kako bi se učenici upoznali i sa sociokulturnim aspektima ponašanja;

- da učenicima ponudi što realniju sliku o svakodnevnom životu u Kataloniji i da se ne bazira na stereotipima, predrasudama i etnocentrizmu;
- da kulturni aspekti budu integrisani sa ostalom jezičkom građom, odnosno, da se učenicima omogući usvajanje kulturnih sadržaja postupno, istovremeno sa učenjem ostalih formalnih aspekata stranog jezika;
- da insistira na aktivnom učešću učenika u nastavi. U tom smislu aktivnosti treba učenika da navedu na analizu i interpretaciju predstavljenog kulturnog sadržaja, upoređivanje sa predstavama koje je učenik ranije imao o stranoj kulturi kao i sa aspektima njegove vlastite kulture. Aktivan pristup takođe podrazumeva samostalan rad učenika.

Nakon skromne analize kulturnih sadržaja u udžbeniku *BÀSIC 1* došli smo do zaključka da bi savremeni udžbenik katalonskog kao stranog jezika takođe trebalo da zadovolji sledeće:

- da podstakne učenika da koristi druga, dodatna sredstva, kao što su muzika, internet, časopisi, gde bi mogao da nađe dodatne informacije o temi koja je zastupljena u lekciji;
- da sadrži odeljak namenjen evaluaciji određenog broja lekcija, koji bi pored gramatičkih i leksičkih sadržao i vežbanja za proveru savladanih kulturnih sadržaja.

Pored gore navedenog, autori novog udžbenika trebalo bi da ponude i druga nastavna sredstva (audio CD, radnu svesku, priručnik za profesore, kratke audio-vizuelne reportaže o savremenom životu u Kataloniji i lektiru) bazirana na novim tehnologijama koja bi tematski i formalno bila usklađena sa lekcijama u udžbeniku.

Kako je presudan faktor koji omogućava uspešnu komunikaciju dve kulture ipak, lični stav učenika, sledeći korak budućih autora novog udžbenika pri radu na projektu pisanja istog je sprovođenje ankete među studentima katalonskog jezika kako bismo saznali njihov stav o postojećem udžbeniku *BÀSIC 1*, kao i njihovo mišljenje o važnosti kulturnih sadržaja u nastavi katalonskog jezika.

Jesús Clua, M., Crous, M., García, R., Garijo, E., Gironès, M., Pujol, N., Sendra, M., i R. Carme Sòria. (2004). *BÀSIC 1*. Barcelona: Castellnou Edicions.

LITERATURA

- Alonso Cortés, T. (2008). “El desarrollo de la competencia intercultural a través de los malentendidos culturales: una aplicación didáctica”. Biblioteca virtual *REDele*. Número 9. Pristupljeno 29. 3. 2016. URL:<<http://www.educacion.es/redele/Biblioteca2008/TeresaAlonso.shtml>>
- Bugarski, R. (2005). *Jezik i kultura*. Beograd: Biblioteka XX vek.
- Bugarski, R. (2008). “Povodom jedne lingvističke pedesetogodišnjice”. *Jugoslavenski filolog* 64: 35–46.
- Cañas Campo, A. L. (2005). “Aspectos interculturales en la enseñanza de español segunda lengua/ lengua extranjera: propuesta didáctica”. Biblioteca virtual *REDele*. Número 4. Pristupljeno 29. 3. 2016. URL:<<http://www.mepsyd.es/redele/biblioteca2005/canas.shtml>>
- Castro Rodríguez, M. (2009). “La cultura oculta. Interferencias culturales en la ejercitación gramatical en los manuales de ELE”. Biblioteca virtual *REDele*. Número 10. Pristupljeno 29. 3. 2016. URL:<<http://www.mepsyd.es/redele/Biblioteca2009/MariaCastro.shtml>>
- Cestero Mancera, A. M. (1998). “El estudio de la comunicación no verbal y su aplicación a la enseñanza de lenguas extranjeras”, in *Estudios de comunicación no verbal*, ed. A. M. Cestero Mancera (Madrid: Edinumen): 7–16.
- Education Pack “all different - all equal”*. Directorate of Youth and Sport. Council of Europe. Pristupljeno 29. 3. 2016. URL: <http://eycb.coe.int/edupack/fr_contents.html>
- Elizondo Azagra, M. (2009). “La comparación cultural. Una propuesta para el desarrollo de destrezas interculturales en el aula de español LE/L2”. Biblioteca virtual *REDele*. Número 10. Pristupljeno 29. 3. 2016. URL:<<http://www.educacion.es/redele/Biblioteca2009/ManuelElizondo.shtml>>
- García García, M. (2002). “El lugar de la comunicación no verbal en la clase de español”, in *Forma número 4. Interculturalidad*, ed. M. Rodríguez Rodríguez (Madrid: SGEL): 137–160.
- González Casado, P. (2002). “Contenidos culturales e imagen de España en manuales de E/LE de los años noventa”, in *Forma número 4. Interculturalidad*, ed. M. Rodríguez Rodríguez (Madrid: SGEL): 63–86.
- Huber-Kriegler, M., Ildikó L. y J. Strange. (2003). “Mirrors and windows. An intercultural communication textbook”. European Centre for Modern

- Languages. Pristupljeno 29. 3. 2016. URL: <http://archive.ecml.at/documents/pub123aE2003_HuberKriegler.pdf>
- Krstić, K. (2012). “Kultura u nastavi španskog kao stranog jezika”. *Lipar* 47: 205–216. Pristupljeno 29. 3. 2016. URL:<http://www.kg.ac.rs/aktuelnosti/lipar/Lipar_47.pdf>
- Lourdes, M. y N. Sans Baulenas (2004). “El componente cultural: Un ingrediente más en las clases de lengua”. *RedELE*. Pristupljeno 29. 3. 2016. URL:<http://www.mecd.gob.es/dctm/redele/MaterialRedEle/Revista/2004_00/2004_redele_0_22Miquel.pdf?documentId=0901e72b80e0c8d9>
- Marco común europeo de referencia para las lenguas: aprendizaje, enseñanza, evaluación*. Centro Virtual Cervantes. Pristupljeno 29. 3. 2016. URL:<http://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/marco/cvc_mer.pdf>
- Martín Peris, E., Martínez Gila, P. y N. Sans Baulenas (2004). *Libro de trabajo Gente I*. Barcelona: Difusión.
- Martínez Lafuente, M. (2005). “Integración de lengua y cultura en el aula de ELE: Hacia un enfoque intercultural”. Biblioteca virtual *REDele*. Número 4. Pristupljeno 29. 3. 2016. URL:<<http://www.mepsyd.es/redele/biblioteca2005/Lafuente.shtml>>
- Muñoz López, J. J. (2008). “Integración de la comunicación no verbal en la clase de ELE”. Biblioteca virtual *REDele*. Número 9. Pristupljeno 29. 3. 2016. URL:<<http://www.educacion.es/redele/Biblioteca2008/JJuanMunoz/JJuanMunoz.pdf>>
- Oliveras Vilaseca, Á. (2000). *Hacia la competencia cultural en el aprendizaje de una lengua extranjera. Estudio del choque cultural y los malentendidos*. Madrid: Editorial Edinumen.
- Sánchez Casado, E. (2007). “El desarrollo de la competencia intercultural a través de los manuales de E/LE”. Biblioteca virtual *REDele*. Número 7. Pristupljeno 29. 3. 2016. URL:<<http://www.educacion.es/redele/Biblioteca2007/EstherCasado.shtml>>
- Vujović, A. (2004). “Kratak istorijski pregled izučavanja strane civilizacije u okviru nastave stranog jezika”. *Pedagogija* 1: 68–79.
- Vujović, A. (2007). “Obrazovanje profesora stranih jezika u oblasti strane kulture”. *Pedagogija* 4: 657–666.

Milica Inosavljević Vučetić
milicainosavljevic@gmail.com
Katarina Krstić
kacakrstic@hotmail.com
University of Belgrade
Faculty of Philology
Department of Iberian Studies
Belgrade

THE ANALYSIS OF CULTURAL CONTENTS IN THE CATALAN LANGUAGE TEXTBOOK

BÀSIC 1

Summary

During the academic year 2005/06 the Faculty of Philology of the University of Belgrade signed a cooperation agreement with the Institute Ramon Llull from Barcelona in order to introduce the Catalan language classes. Starting from the school year 2007/08, the Catalan became an elective foreign language for all study programs of the Faculty of Philology in Belgrade. In order to improve the quality of teaching, we have set the goal of creating a new textbook for students of the first year of the Catalan language. The textbook, as a classic educational tool, should be based on the intercultural approach and, in an appropriate manner; it should present authentic cultural reality, society, customs, and the way of life and behavior of the native speakers of the Catalan language. For the purposes of developing a new textbook, we have been analyzing the cultural contents in *BÀSIC 1*, a textbook written by the group of authors from *Castellnou Edicions* publishing house in Barcelona. It is our hypothesis that the functional use of language is based on the culture. In communication, culture is far more important than the knowledge of the formal aspects of a foreign language. Phonetic, phonological, morphological and syntactical errors will not prevent the native speakers from understanding the message, but communication will be interrupted if we ignore important cultural rules, usually associated with lexical or semantic fields. That is why the importance of culture in foreign language teaching is undeniable.

Key words: textbook analysis, Catalan language, culture, intercultural approach, intercultural competence.

DODATAK

Prikaz zastupljenosti kulturnih sadržaja po lekcijama
u udžbeniku katalonskog jezika *BÁSIC 1*

Redni broj lekcije	MATERIJALNA KULTURA				KULTURA KAO NAČIN ŽIVOTA				NEVERBALNA KOMUNIKACIJA	KULTURA KAO ODRAZ JEZIČKIH SPECIFIČNOSTI	INTERKULTURNA KOMPETENCIJA
	GEOGRAFIJA	ISTORIJA	UMETNOST I KNJIŽEVNOST	POLITIKA	DRUŠTVENI ODNOSI	SOCIOEKONOMSKA OBLAST	DRUŠTVENA OBLAST	SLOBODNE AKTIVNOSTI			
0	+						+	+			+
1			+		+						+
2					+				+		+
3	+	+	+			+		+	+		+
4			+			+		+	+		+
5						+	+	+	+		+
6						+		+			+
7			+			+	+	+			+

Primljeno: 31. 3. 2016.

Prihvaćeno: 5. 5. 2016.